

Narkotikabruk, nedsatt körförmåga och trafikolyckor

Denna litteraturgenomgång innehåller en omfattande rapport om sambandet mellan narkotikabruk, nedsatt körförmåga och trafikolyckor. Rapporten täcker metodfrågor, presenterar resultat från utbredningsundersökningar bland förare och ger en översikt över resultat från större internationella epidemiologiska kartläggningar som publicerats sedan 1999. Rapporten innehåller också bevis från experiment och fältundersökningar om sambandet mellan narkotikabruk, nedsatt körförmåga och trafikolyckor.

Forskningen inom området kan grovt indelas i experimentella och epidemiologiska undersökningar. Det finns både fördelar och nackdelar med respektive forskningsmetod.

- Experimentella undersökningar kan utföras i laboratorium, körsimulator eller på allmänna vägar och narkotikan ges i uppmätta doser till frivilliga försökspersoner. Undersökningarna kan göra det möjligt att förklara en ensam orsak, men man kan endast identifiera potentiella risker. Resultaten kan i vissa fall vara av begränsat värde på grund av att oralistiska doser använts eller på grund av försökspersonernas bakgrund i fråga om tidigare narkotikaanvändning eller individuella skillnader.
- I epidemiologiska undersökningar granskas utbredningen av narkotika inom olika befolkningsgrupper. Här återfinns undersökningar genom kontroller ute på vägarna, undersökningar där förekomsten av narkotika uppskattas för en förargrupp, undersökningar av trafikolyckor, ansvarsanalyser, undersökningar bland hela befolkningen samt farmakologiska/epidemiologiska undersökningar. Epidemiologisk forskning har dock den begränsningen att det kan finnas riskfaktorer i samband med narkotikaanvändning som inte framgår av undersökningsresultaten. En annan nackdel med epidemiologisk forskning är att man i den inte kan göra åtskillnad mellan en "verklig" riskfaktor och andra faktorer som kan vara starkt korrelerade till riskfaktorn. Av flera orsaker kan resultaten av olika undersökningar vara omöjliga att jämföra, exempelvis på grund av skillnader i de försöksgrupper som testats eller i de prov som tagits.

Resultaten från experimentella undersökningar tyder på att flera illegala droger kan påverka körförmågan och vissa droger men inte alla uppvisar dosberoende effekter.

- Cannabis kan försämra vissa kognitiva och psykomotoriska förmågor som krävs för bilkörning.
- MDMA (ecstasy) har både negativa och positiva effekter på prestationsförmågan.
- I undersökningar av effekterna av en kombination av alkohol och illegala droger fann man att i sådana fall kan vissa illegala droger (till exempel cannabis) orsaka ytterligare, synergistisk nedsättning medan andra droger (till exempel kokain) delvis kan upphäva nedsättningen. MDMA kan minska vissa men inte alla skadliga effekter av alkohol, medan andra negativa effekter av alkohol kan förstärkas.
- Kronisk användning av all illegal narkotika är förknippad med viss kognitiv och/eller psykomotorisk nedsättning av förmågan och kan leda till nedsatt körförmåga även om försökspersonen inte längre är berusad.

Resultaten av experimentella undersökningar visar också en påtagligt nedsatt förmåga för vissa terapeutiska läkemedel.

- Bensodiazepiner har i allmänhet en nedsättande effekt. Vissa typer (oavsett om de är lång-, medel- eller korttidsverkande) orsakar dock allvarlig nedsättning, medan andra sällan har kvarstående effekter följande dag.
- Första generationens antihistaminer är i allmänhet mer lugnande än andra generationens, även om det finns undantag i båda grupperna.
- Tricykliska antidepressiva medel påverkar förmågan mer än moderna typer, men resultaten från test i experimentsyfte efter intag av andragerationens SSRI (selective serotonin reuptake inhibitors) är inte alltid entydiga.

Inom varje terapeutisk grupp finns det ämnen som är förknippade med liten eller ingen nedsättning. Dessa terapeutiska droger bör helst ordineras till personer som vill kunna köra bil.

Många av resultaten från experimentella undersökningar har bekräftats i epidemiologiska studier. Ungefär 1 till 2 procent av de förare som stoppades i undersökningar genom kontroller vid vägkanten uppvisade med några få undantag positiva testresultat vid analys av droger i saliven.

- Körning under påverkan av en kombination av alkohol och droger är inte ovanligt.
- I undersökningar av utbredningen av droger, mediciner och/eller alkohol bland förare som var inblandade i en trafikolycka (både dödsolyckor och andra) fann man att alkohol är mer utbredd än något annat psykoaktivt ämne, men att även droger ofta påträffas och oftare än i den allmänna befolkningsgruppen av förare.
- Av de analyserade drogerna är cannabis den mest utbredda efter alkohol, men i de fall då proverna även analyserats för förekomst av benzodiazepiner var dessa ibland mer förekommande än cannabis.
- Man har funnit statistiskt ökade olycksrisker och/eller risker att vålla en olycka i fråga om amfetaminer, heroin och kokain, och många av dessa risker ökar när drogen kombineras med något annat psykoaktivt ämne såsom alkohol.

Resultaten av både epidemiologiska och experimentella undersökningar bör kombineras för att få en bra uppskattning av vissa drogers inverkan på körförmågan och olycksrisken. För att få mer jämförbara metoder utarbetade en internationell kommitté med experter, bland annat företrädare för ECNN och NIDA, 2006–2007 riktlinjer för framtida forskning om droger och körning. Dessa riktlinjer har antagits i Druid-projektet, ett storskaligt EU-finansierat projekt som kommer att genomföra referensundersökningar av hur körförmågan påverkas av alkohol, illegala droger och mediciner, men även analysera förekomsten av alkohol och andra psykoaktiva droger hos förare som är inblandade i olyckor och riskträsklarna för flera illegala droger och mediciner i olika länder i Europa. Druid-projektet kommer att slutföras under 2010.

<p><i>Drug use, impaired driving and traffic accidents</i> – ECNN Insights nr 8 (på engelska) är tillgänglig i tryckt form (pris 24 euro) och kan också hämtas gratis som PDF-fil från ECNN:s webbplats (http://www.emcdda.europa.eu/publications/insights/driving).</p>
--